

I. Károly (Róbert), a királyi hatalom helyreállítója

Kiskirályok uralmi területei a 14. század elején

Tartományúri hatalom

- **1301. január 14.** - III. András halálával kihal **férfiágon az Árpádház**
- Az ország jogilag egységes, de a hatalom a **tartományurak** (kiskirályok) kezébe kerül
- A kiskirályok:
  - szereztek meg a főméltóságokat (élethosszra)
  - **sajátjukként kezelték** a méltóságuk révén birtokolt királyi várakat
  - **királyi jogokat** gyakoroltak
  - joguk van az új király megválasztására

Trónkövetelők

- Három lehetséges trónkövetelő (az Árpád-háziakhoz nőági rokonság jogán):

- Anjouk** (Nápolyi királyság)
- Přemyslek** (Cseh királyság)
- Wittelsbachok** (Bajor hercegség)

Az Árpád-ház férfi ágon való kihalása utáni évtized 1301-1310:
INTERREGNUM – hatalmi/uralkodói szünet – mert (!!!) a valódi hatalom a **tartományurak – kiskirályok** kezében volt

Trencsén vára

AZ OLYGARCHIKUS MAGYARORSZÁG 1301-1310.

0 100 200 300 km

A határvonalak nem állandó, zárt határt jelölnek, hanem az olygarchák hatalmi körének kiterjedését. Sokszor kevesebb, sokszor több volt uralmuk alatt.

Trónkövetelők

A NÁPOLYI ANJOUK

- ☞ A pápa, itáliai bankárok és a magyar főpapság támogatásával:
- ☞ A 13 éves Anjou Károly (Caroberto) 1301-ben Esztergomba érkezik, V. István dédunokája
- ☞ Az esztergomi érsek alkalmi koronával megkoronázza –
támadható !!!

Trónkövetelők

A CSEH PREMYSLEK

☞ Přemysl Vencel:

- Csák Máté támogatásával megkoronázzák Székesfehérváron, a Szent Koronával, de a kalocsai érsek - **támadható**
- Elvileg MO királya **1301-1305**, de nem kormányoz, a hatalom a bárók kezében van

Trónkövetelők

A BAJOR WITTELSBACHOK

☞ Vencel hazatér (Csehországba) és 1305-ben meghal, a fia a magyar koronát

Wittelsbach Ottóra hagyja, **1305-1307**
magyar király

☞ Fehérváron megkoronázzák, a kalocsai
érsek – **támadható**

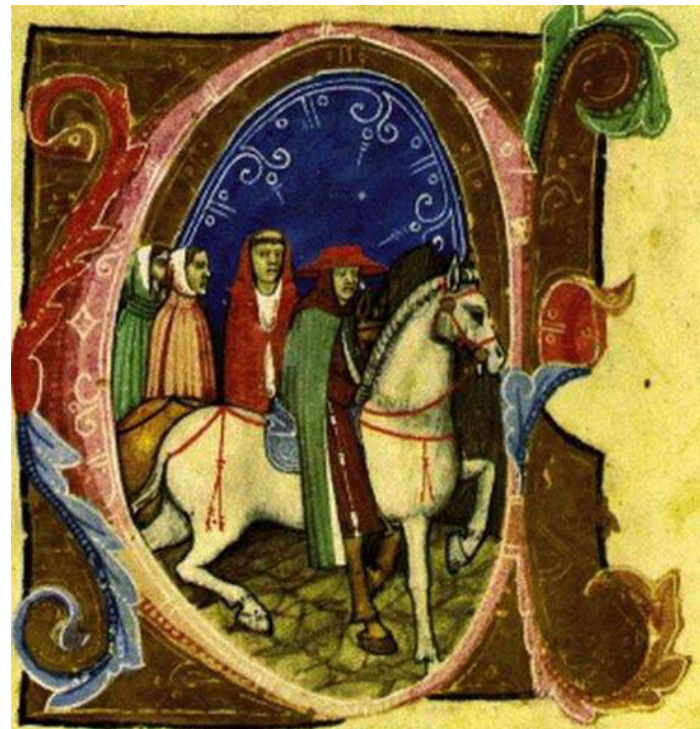
☞ Erdélybe megy, Kán Lászlóhoz
(házasságkötés a lányával). Esküvő helyett
börtönbe veti – váltságdíj fejében szabadul,
majd visszatér Bajorországba

I. Károly (Róbert) egyedül

Gentilis bíboros

- I. Károly (Róbert) megnyer néhány bárót (Aba Amádé, Borsa Kopasz, Csák Ugrin)
- **1307. a rákosi gyűlés királlyá választja**
  - a főpapság, nemesség támogatja
  - megerősíti a nemesség jogait
- **1308. Gentilis bíboros** (a pápa követe MO-ra érkezik) - **Csák Máté és Kőszegi Henrik megnyerése**

1308 domonkosok pesti kolostora – gyűlés **ismét királlyá választja**
- **1309.** A budai Nagyboldogasszony-templom - **újabb koronázás**, de ez sem hivatalos

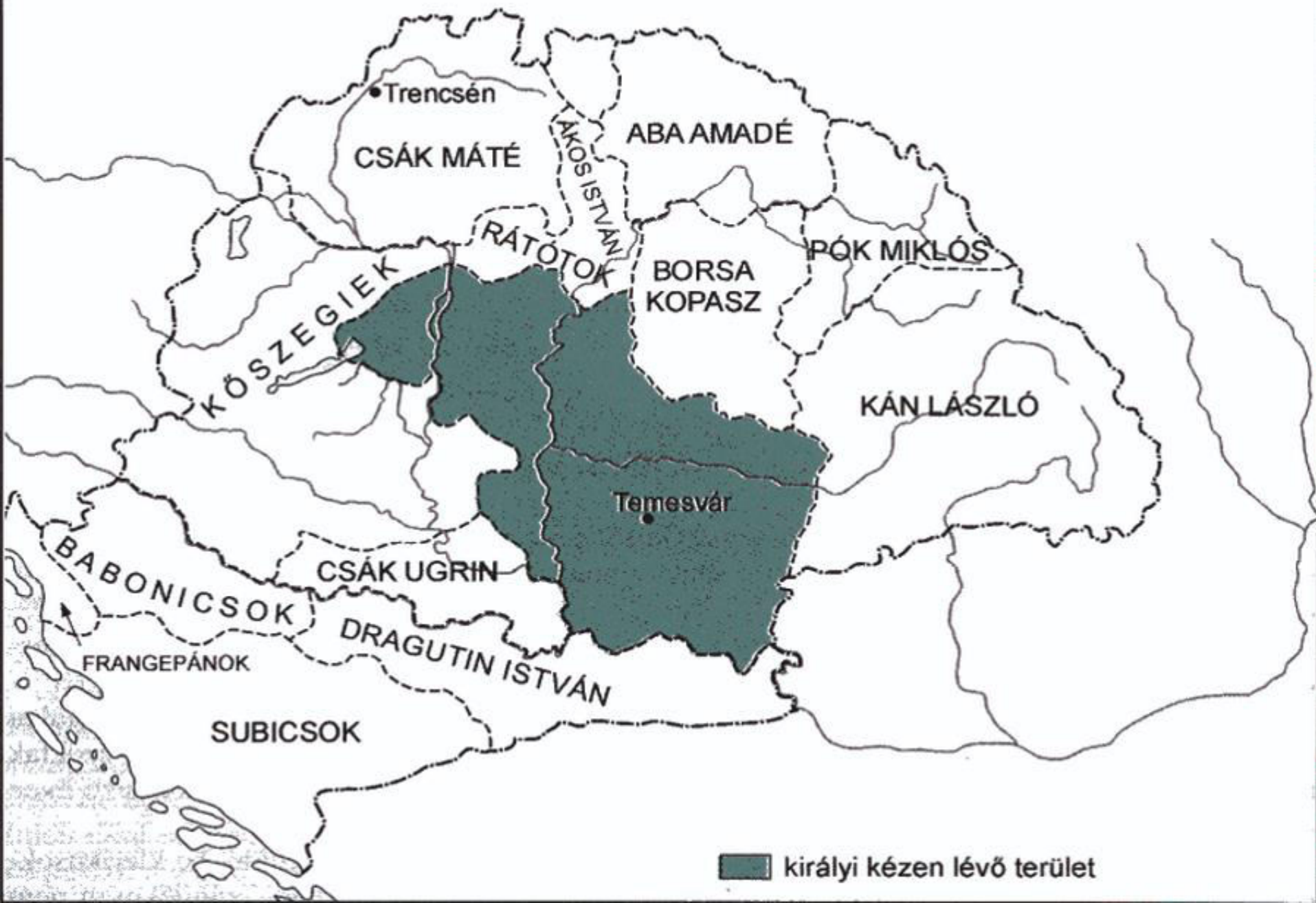

I. Károly (Róbert) koronázása a szepeshelyi templom freskóján

I. Károly (Róbert) királyi birtoka 1310-ben és a tartományurak birtokai

Tartományúri hatalom felszámolása

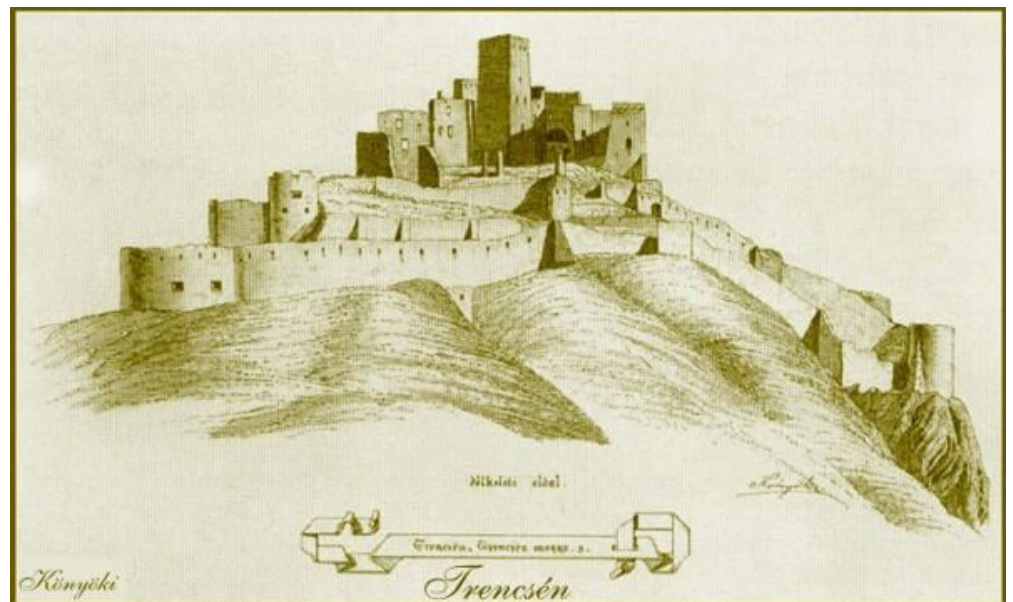
- 1310 **törvényesen** megkoronázzák I. Károlyt, királyi központja: Temesvár
- Fegyveres sikerek
  - ✿ **1312. rozgonyi csata** - Amadé fiak
  - ✿ 1317. debreceni csata - Borsa Kopasz
  - ✿ 1319. zalafői csata – Kőszegi testvérek
- Kivárás
  - ✿ 1311. Csák Ugrin †
  - ✿ **1321. Csák Máté †**, Kán László †
- A király támaszai: főpapság, nemesség, polgárság

1312. Rozgonyi csata

Trencsén, Csák Máté fellegvára

A királyi hatalom alapjai

- A királyi birtokok nagy részét visszaszerezte, s ezeket új bárói réteg irányította
- A **honor-rendszer** létrehozása:
  - a tisztségből [honor] **bármikor le lehetett váltani** őket
- Új bárói réteg - hatalmának hű támaszai - **oldalági családok, nemesek**, kevés idegen (Nekcsei, Szécsényi, Garai, Lackfi, Újlaki, Drugeth)
- Az **egyház hatalmának korlátozása**
  - ✻ egyházi jövedelmek megadóztatása
  - ✻ világi méltóság be nem töltése

A királyi hatalom alapjai

- I. Károly hatalmának biztosítója - a királyi haderő
    - ☞ Létrehozza a **banderiális hadsereget** (banderia-zászló)
      - ✿ bárói, vármegyei **bandériumok** (zászlóaljok)
      - ✿ kunok, székelyek, szepesi lándzsások
      - ✿ zsoldosokból
- } Támadó hadjáratok
pénzbe kerülnek

I. Károly (Róbert) gazdasági reformjai

- XIII-XIV. sz. - változás a gazdaságban - fejlődő gazdaság, pénzforgalom növekedik - **értékálló pénz szükséges**
- Teendő - fel kell lendíteni a **nemesércbányászatot!!!**
- Hol van a nemesérc? - **a föld mélyén**
- Kié a föld? - **a földbirtokosé**, de ösztönözni kell:
  - a **Bányabér 1/3-át** átengedi a birtokosnak
- A bányászat fellendülése - értékálló pénz verése
- Ez által megszűnik a **Kamara haszna** – nincs évenkénti pénzváltás
- A bevétel pótlására bevezeti a „**kapuadót**”

I. Károly aranyforintja,
firenzei mintára
készült...
...ezért: florentinus =>
florint => **forint**

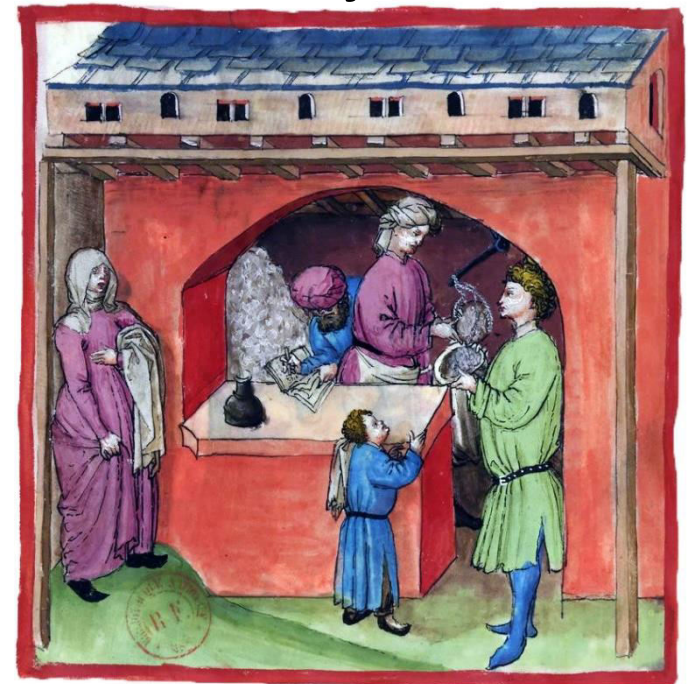

I. Károly (Róbert) gazdaságpolitikája

- A király **domaniális** (dominium = királyi uradalmakból származó) jövedelmei elenyészők, kezdetben csak az ország 1/6-a van a király kezén - növelni kell a **regálé jövedelmeket**
- A regálé (lat. ius regale = királyi jog) jövedelmek közé soroljuk a pénzverésből - **kamara haszna**, a bányabérből - **urbura**, a sókereskedelemből és vámbevételekből származó jövedelmeket

A felvidéki Körmöcbánya (ma Kremnica), az aranybányászat központja és az aranyforint előállításának helyszíne

Sókereskedelem –
az erdélyi sóbányákból

I. Károly (Róbert) gazdaságpolitikája

- **Bányamonopólium (eleinte)** – a király kizárólagos jogává tette a nemesfém- és sókitermelést - ennek értelmében a tulajdonos földbirtokossal szemben a királynak **megváltási joga volt** minden olyan földre, melyben nemesfémre bukkantak - a tulajdonosnak cserebirtokért, pénzért át kellett engednie tulajdonjogát
- Az anjou-korban MO-n **az ÉVES (!!!) aranykitermelés: 1,5 tonna arany**, ezüstkitermelés: **10 tonna ezüst**, ez az akkori egész **európai nemesfém termelésnek a 80%-a!!!**

I. Károly (Róbert) gazdaságpolitikája

- 1327-ben I. Károly módosítja a bányamonopólium feltételeit - a földbirtokos **megtarthatta tulajdonjogát** (tehát a király nem veszi el tőle cserebirtok fejében), sőt a bányászok által fizetett **bányabér – *urbura*** - **1/3-a is a földbirtokosé** maradhat.

☞ **Urbura**: a bányászok (vállalkozók) által a bányából felhozott nemesfémeknek - **az arany 1/10-ét, az ezüst 1/8-át be kellett szolgáltatni a királynak** – VISZONT (!!!) - a maradék arannyal/ezüsstel sem üzletelhettek szabadon a bányászok – nem lehetett külföldre vinni és CSAK a királyi kamarákban lehetett vert pénzürmékre beváltani!

I. Károly (Róbert) gazdaságpolitikája

- Pénzverési jog: Az összes nemesfém a **kamarába** érkezik, abból pénzt **csak a király verettethetett**
- **Súlyra ugyanannyi** vert pénzt küld/ad vissza a király, mint a kitermelt arany/ezüst súlya, **de 30-40 %-a ötvözőanyag** – tehát a **nyeresége a királynak** minden kilogramm tiszta nemesfémen k.b. az 1/3-a, tehát 30-40 dekagram!
- Ez a nyereség hosszú távon **NEM pótolta** az előző uralkodók által alkalmazott és I. Károly által eltörölt **éves pénzrontást és az éves kötelező pénzváltást** = beszedni az előző évi, érvénytelennek mondott pénzérméket, és új, kisebb értékű pénzt veretni belőle a köv. évre – a **kamara hasznát**

Középkori adószedő

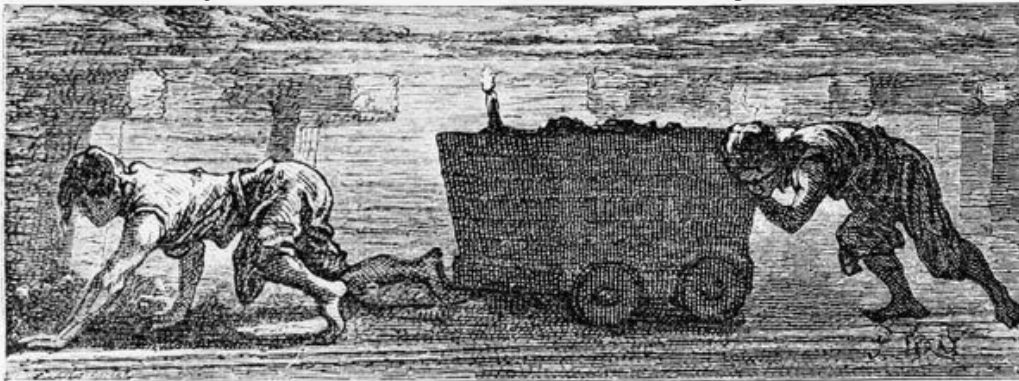

Selmecebánya - Óvár

I. Károly (Róbert) gazdaságpolitikája

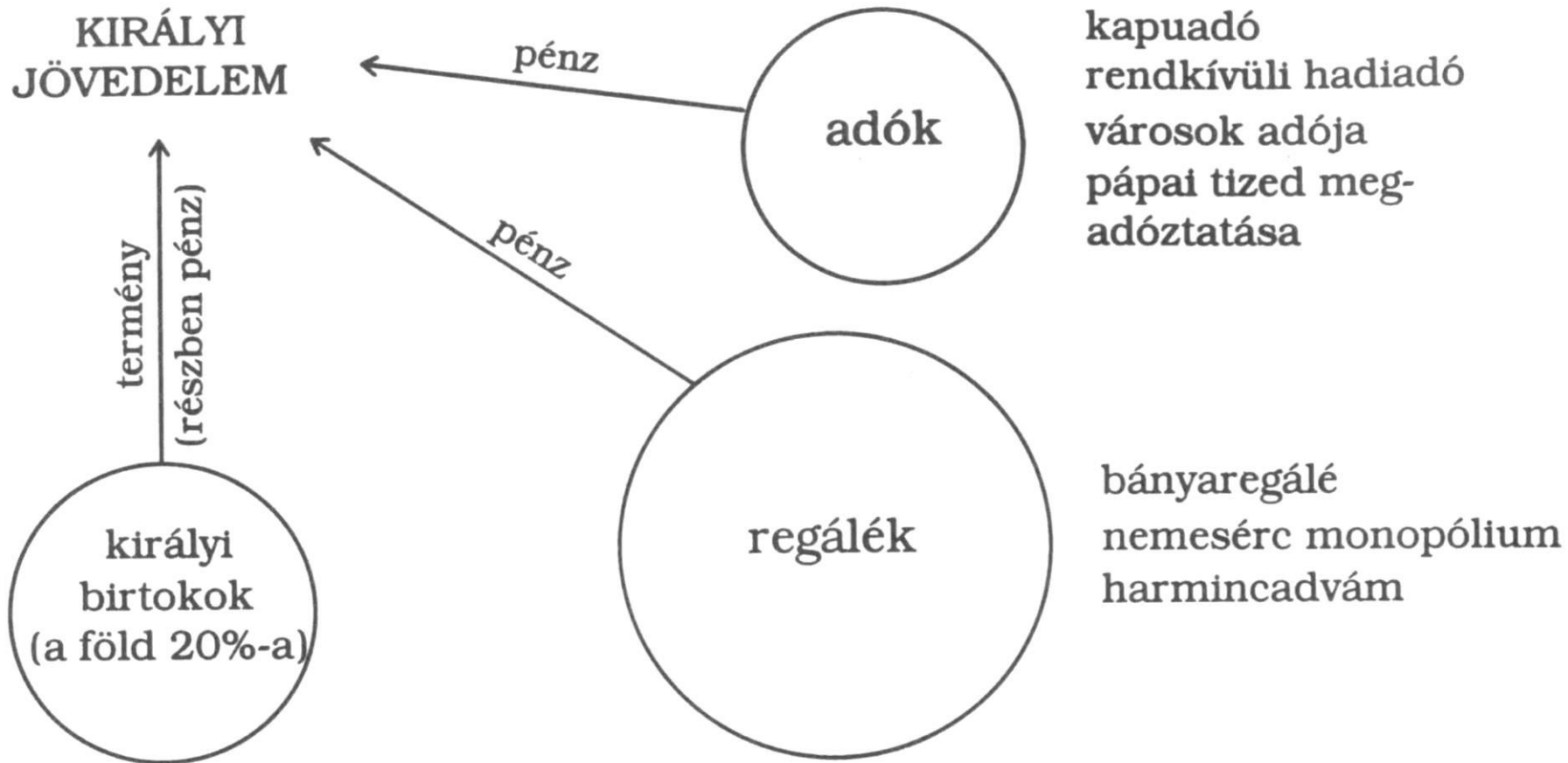
A pénzrontás és a kamara haszna hiánya miatt új adókat vezet be:

- **Kapuadó** (portalis) kapunként fizetendő (1336-tól):
Minden kapu (amin befér egy megrakott szénásszekér) mögött lakó család/családok **évi 18 dénár = 3 garas-t** voltak kötelesek fizetni a királynak
- **Harmincadvám** – külkereskedelmi vám: MO határain **áthaladó áru értéknek 1/30-át** be kell fizetni a királynak
- **A pápai tizedet** (a keresztes háborúk költségeinek fedezésére az egyházra kivetett pápai adó): I. Károly **nem engedi ki az országból**
- Pénzverő kamarák **bérbeadása** gazdag polgároknak: bérleti díj = biztos bevétel
- Fő bányavárosok: **Selmecbánya, Körmöcbánya, Besztercebánya**

Királyi jövedelmek az Anjouk idején

Jelmagyarázat:

- a Magyar Királyság határa
- a kamarák határai
- a szatmári és váradai kamarák valószínű határa
- Buda
Dé pénzverdőkamarai székhelyek
- Szatmár
Nagybánya sókamarai székhely/hivatal
- ★ bányavárosok
- ★ bányatelepek
- ▼ sótelepek és bányák
- △ sókamarai hivatalok rakótelepekkel
- harmincadhivatalok

I. Károly (Róbert) külpolitikája

- Déli befolyási övezet visszaszerzése
- **Hódítás** - Az Árpád-kor végén elveszett területek visszaszerzése...
  - ✻ **Nándorfehérvár, Galambóc** elfoglalása a szerbektől

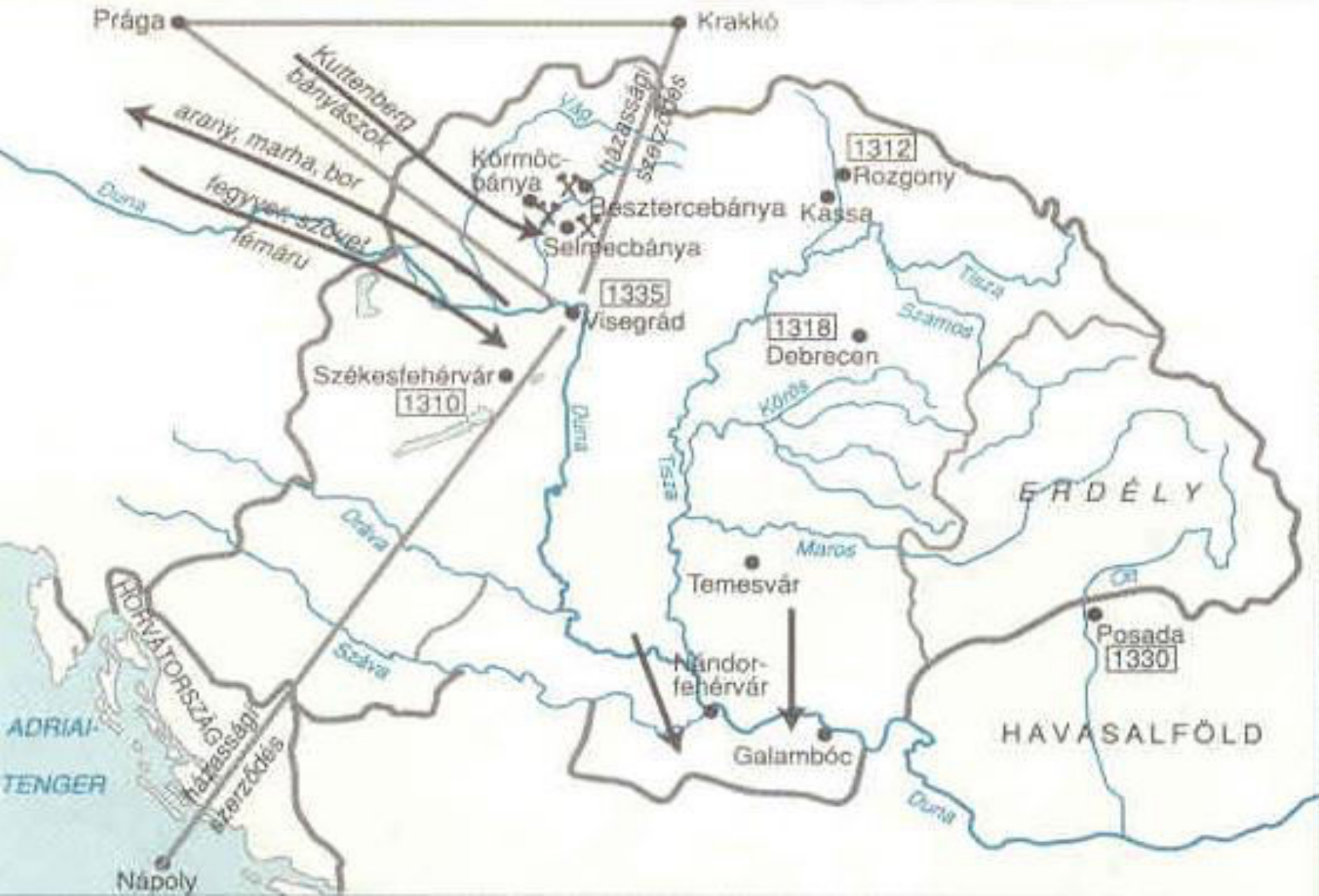
I. Károly (Róbert) külpolitikája

- 1335 - Visegrádi hármás királytalálkozó:
- **Cseh** (Luxemburgi János), **lengyel** (Nagy Kázmér) és a **magyar** (Károly Róbert)
- Új kereskedelmi útvonalak kijelölése (hogyan kikerüljék Bécs árumegállító és vámszedő gyakorlatát) Buda - Esztergom - Brünn - Prága - Nürnberg - a Rajna mentén; Buda - Kassa - Krakkó - Visztula völgye
- Megegyezés: Esetleges trónörökös híján a magyar király vagy fordítva, a lengyel király utódja örökölheti a másik ország trónját – újabb perszonálunió kilátásban

Gazdaság és külpolitika I. Károly (Róbert) uralkodása idején

Köszönöm a figyelmet!

